

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-453-5-5>

STATUTORY REGULATION OF ARMS CIRCULATION IN UKRAINE DURING MARTIAL LAW

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Borysova V. V.

*forensic expert at the Ballistic
Accounting Sector
of the Department of Criminalistics
Research,
Sumy Research and Forensic Center
of the Ministry of Internal Affairs
of Ukraine*

Борисова В. В.

*судовий експерт сектору
балістичного обліку відділу
криміналістичних видів досліджень
Сумського науково-дослідного
експертно-криміналістичного
центру МВС України*

Тема незаконного обігу зброї є надзвичайно актуальною і критично важливою, оскільки вона несе певні загрози національній безпеці та національним інтересам держави.

Повномасштабне вторгнення РФ на територію України призвело до зростання неконтрольованого обігу зброї, у зв'язку з чим незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами стало одним із чинників впливу на національну безпеку України, який набув масштабного рівня та безпосередньо є внутрішньою проблемою держави.

Насамперед, відкрились нові способи та шляхи здобуття зброї, збільшилася кількість зброї на території України, загострилася загроза особистій безпеці, створився негативний соціально-психологічний клімат, що при наявності зброї може привести до загрози життю і безпеки громадян, а також з'явилася потреба в особистому захисті, задоволення якої може відбуватися через реалізацію отримання зброї незаконним шляхом.

Так, ринок нелегальної зброї в Україні завжди існував, і початок бойових дій ще у 2014 році значно посилив його масштаби.

Станом на кінець 2023 року правоохоронці зареєстрували 4 840 фактів незаконного поводження зі зброєю, боєприпасами та вибуховими речовинами.

З незаконного обігу вилучили 5 168 одиниць вогнепальної зброї: 1567 автоматів, 997 пістолетів і револьверів, 921 гранатомет, 1683 одиниці переробленої зброї. Також поліція вилучила: 17 815 гранат, 16 798 мін, запалів, вибухових пристроїв, понад 1 800 000 набоїв і 2935 кг вибухових речовин, задокументували 695 фактів збуту зброї,

виявили 117 схронів, а це – понад 7 000 одиниць різного виду озброєння. До кримінальної відповідальності за незаконне поводження зі зброєю, боеприпасами та вибуховими речовинами притягнули 3 406 людей [1].

Аналізуючи статистичні дані, потрібно зауважити, що важливим є питання контролю реалізації зброї, врегулювання її використання зараз та ліквідацію і вилучення після зникнення такої потреби, та у разі першопочаткової такої відсутності або порушення норм законодавства.

Основними органами в сфері контролю обігу зброї, зокрема, запобігання незаконного обігу зброї є: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство внутрішніх справ, Національна поліція України [2].

Досліджуючи безпосередньо нормативно-правове регулювання обігу зброї, можна дійти до висновку, що в законодавстві про обіг зброї існує ряд колізій. Відсутність в Україні закону про зброю створює численні труднощі в слідчій та судовій практиці і змушує правозастосовників звертатися до міжнародних документів, інших вітчизняних законів і підзаконних актів, які створюють багаторівневу систему нормативів, в яких йдеться про різні види зброї.

Основними керівними нормативними документами, що регламентують обіг зброї та наводять її визначення, є міжнародні конвенції, до яких приєдналась Україна: Протокол проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боеприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 31 травня 2001 року; Постанова Кабінету Міністрів України: Порядок здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення від 20 листопада 2003 року № 1807; Постанови Пленуму Верховного Суду України: Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами від 26 квітня 2002 року № 3; Про судову практику у справах про хуліганство: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 22 грудня 200 року № 10; Положення про дозвільну систему: постанова Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 1992 року № 576; Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боеприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів: наказ МВС України від 21 серпня 1998 року

№ 622; Інструкція про порядок вилучення та передання на зберігання до органів внутрішніх справ вилученої у порушників природоохоронного законодавства вогнепальної та іншої зброї і боєприпасів: наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 31 березня 2003 року № 56/М. та ін.

З метою запобігання наслідків злочинних діянь, викликаних незаконним обігом вогнепальної зброї, міжнародною спільнотою прийняті відповідні основоположні акти: Протокол проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, до якого у 2013 році приєдналася Україна та Європейська конвенція про контроль за придбанням і зберіганням вогнепальної зброї приватними особами. Протокол та Європейська конвенція є єдиними універсальними юридично обов'язковими документами з питань обігу вогнепальної зброї, які забезпечують державам глобальні рамки для контролю та регулювання ринку легальної зброї. Вказані міжнародні акти вимагають від всіх країн учасниць розробки відповідних національних законів щодо обігу вогнепальної зброї. На жаль, Україна на сьогодні є єдиною в Європі державою, яка не має спеціального закону про зброю. За його відсутністю сфера обігу зброї регулюється відомчою Інструкцією МВС від 21 серпня 1998 року № 622. Тому головним пріоритетом для України на сьогоднішній день є розробка та прийняття якісного закону «Про зброю» [3, с. 12–19].

Не менш важливим для ефективного контролю зброї всередині держави вважається якісне функціонування реєстру обігу зброї.

Так, у зв'язку з інформатизацією МВС, 23 червня 2023 року в Україні запрацював Єдиний реєстр зброї, який забезпечує формування, зберігання, спільне використання і верифікацію інформації про права в сфері обігу зброї, боєприпасів до неї, основних частин зброї, які мають ідентифікаційні номери та вибухових матеріалів, об'єкти та суб'єкти цих прав.

Основні завдання, функції, порядок доступу, структура, особливості функціонування та правила поводження з Єдиним реєстром зброї передбачені відомчою Інструкцією МВС № 622, Наказом МВС від 10 грудня 2023 року № 2 «Про затвердження Положення про функціональну підсистему «Єдиний реєстр зброї» єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ» та Наказом МВС України від 10 вересня 2009 року № 390 «Про затвердження Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС».

Даний реєстр покращує контроль за дотриманням порядку виготовлення, придбання, обліку, зберігання, охорони та використання зброї, у тому числі на об'єктах дозвільної системи та забезпечує з боку держави ефективний контроль у сфері обігу зброї, боєприпасів до неї та поводження з вибуховими матеріалами.

Майже 226 тисяч заяв на отримання різних видів дозвільних документів подали українці через Єдиний реєстр зброї. Станом на 16 лютого 2024 року, зареєстровано вже 225 977 заяв на придбання, зберігання, переоформлення зброї, направлення на комісійний продаж, продовження строку дії дозволу на зберігання зброї тощо.

Завдяки таким нововведенням, клієнт має можливість обрати, як саме йому зручніше взаємодіяти із структурними підрозділами Національної поліції України. Це значно полегшує та пришвидшує час і порядок комунікації із органами поліції та експертною службою МВС.

Таким чином, можемо відмітити кроки законодавства назустріч позитивним змінам в сфері контролю обігу зброї. Створення нових реєстрів, запровадження єдиної системи, що поєднує органи Національної поліції, Експертну службу МВС, а також фізичних та юридичних осіб зацікавлених в послугах, пов'язаних із законним володінням зброєю – сприяє універсалізації та пришвидшенню процесів, вкрай важливих для нашої країни зараз. Проте, слід зауважити, що без відповідного ґрунтового нормативного регулювання така система не здатна якісно виконувати свої функції, в цьому полягає необхідність прийняття закону «Про зброю», насамперед, з метою усунення колізій між численними нормативно-правовими актами, якими дане питання наразі регулюється.

Разом із запровадженням нового закону доцільним було б і запровадження заходів з підвищення рівня культури користування вогнепальною зброєю шляхом надання навчальних можливостей компетентними суб'єктами та виданням відповідних документів, що підтверджували б високий рівень знань та вмінь користувачів.

Література:

1. Незаконний обіг зброї: Нацполіція повідомила, скільки зброї та боєприпасів вилучили 2023 року. URL: <https://suspilne.media/661630-nezakonnij-obig-zbroi-nacpolicia-povidomila-skilki-zbroi-ta-boeprispasivvilucili-2023-roku/> (Дата зверення: 27.02.2024).

2. Незаконний обіг зброї як загроза національній безпеці. Цілі державної політики в сфері контролю за обігом зброї, повноваження державних органів в цій сфері – Центр безпекових досліджень

"СЕНСС" URL: <https://censs.org/nezakonnyy-obih-zbroyi-yak-zahroza-natsionalniy-bezpetsi/> (Дата звернення : 28.02.2024).

3. Щербаковський М. Г., Андрєєв Д. В., Розслідування незаконного обігу зброї : монографія (Харків, 2021) С. 12–19. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5e96c448-1de7-4432-95ce-88d3ecd70379/content> (Дата звернення: 29.02.2024).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-453-5-6>

ADOPTION OF THE LAW ON WEAPONS AND ITS IMPACT ON THE UKRAINIAN ECONOMY

УХВАЛЕННЯ ЗАКОНУ ПРО ЗБРОЮ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Havrylechko Yu. V.

*PhD in Public Administration,
Senior Lecturer at the Department
of National Security, Management and
Public Administration,
Chernihiv institute of information,
business and law of HEI "Academician
Yuriy Bugay International Scientific
and Technical University"*

Гаврилечко Ю. В.

*кандидат наук з державного
управління,
доцент кафедри національної
безпеки,
менеджменту та публічного
адміністрування
Чернігівського інституту
інформації,
бізнесу і права ЗВО «МНТУ
ім. академіка Юрія Бугая»*

З 20 червня 2007 року, коли втратив чинність Закон України «Про власність» [1], жодним іншим Законом України не було врегульовано право власності на зброю щодо фізичних та юридичних осіб.

Як зазначають вітчизняні науковці А. Шевчук та О. Боднарук, нормативними передумовами надання українцям права купувати зброю для самозахисту є насамперед Конституція України, яка надає кожній людині право захищати своє життя (ст. 27), та Кримінальний кодекс України (ст. 36) [2]. Проте передумови не є законом, тому досі питання власності на зброю, володіння нею та використання її вирішується у позаправовий спосіб. Наприклад, відповідно до положень п. 8 ст. 70 Закону України «Про національну поліцію» зазначається, що «На період відсторонення від виконання службових обов'язків (посади) у поліцейського вилучається службове посвідчення, спеціальний нагрудний знак і табельна вогнепальна зброя» [3], проте жодних